

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

ŞATIR -TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:36192/03)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

10 Mart 2009

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltilmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (36192/03) no'lu davanın nedeni (T.C. vatandaşı) Mahmut Şatır'ın (başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 13 Ekim 2003 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran, İstanbul Barosu avukatlarından İ. H. Gülhan tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran 1930 doğumludur ve İzmir'de ikamet etmektedir.

22 Temmuz 1952 tarihinde, Seferihisar Asliye Hukuk Mahkemesi, Seferihisar'ın (İzmir) Beyler köyünde bulunan 275.700 m² lik "zeytinliğin" zamanaşımı ile iktisap yoluyla M.İ. adlı kişiye ait olduğuna karar vermiştir. M.İ.'nin ölümünün ardından taşınmazın mülkiyeti, M.İ'nin hak sahiplerine geçmiş ve sözkonusu taşınmazın tapu kaydı 1964 yılında hak sahipleri adına tescil edilmiştir.

19 Ocak 1988 tarihinde başvuran taşınmazı satın almıştır. Sözkonusu taşınmaz zeytinlik olarak başvuran adına tescil edilmiştir.

1990 yılında yeni bir kadastro çalışması ile ihtilaflı taşınmaz "276 ada parsel 1" olarak tespit edilmiştir. Taşınmazın orman alanı olarak Hazine adına tescil edilmesine karar verilmiştir.

20 Ocak 1994 tarihinde başvuran, Kadastro Müdürlüğü tarafından yapılan tespitin iptali için Hazine ve Orman Genel Müdürlüğü'ne karşı Seferihisar Kadastro Mahkemesi'nde dava açmıştır. Başvuran, Kadastro Mahkemesi'nin ihtilaflı taşınmazın orman alanı olarak Hazine adına tescil edilmesine ilişkin kararının iptalini talep etmiştir.

27 Eylül 1995 tarihinde, mahkeme, sözkonusu davanın başka bir dava ile birleştirilmesine karar vermiş ve belirtilmeyen bir tarihte ihtilaf konusu taşınmazı satın aldıklarını iddia eden ve taşınmazın kendi adlarına tapuya tescilini talep eden üçüncü kişilerin davaya müdahil olmalarına izin vermiştir.

17 Nisan 2002 tarihinde, bilirkişi ve tanıkların eşliğinde mahkeme, ihtilaflı taşınmaza keşifte bulunmuştur. Mahalli bilirkişiler ve tanıklar, keşif yerinde dinlenmiştir. Jeolojik, topografik ve zirai bilirkişi raporları sırasıyla 26 Nisan, 3 Mayıs ve 28 Mayıs 2002 tarihlerinde dava dosyasına eklenmiştir. Orman mühendisi tarafından hazırlanan bilirkişi raporu ise 25 Mayıs 2002 tarihinde dosyaya eklenmiştir. 3 Mayıs 2002 tarihli raporunda topograf 276 ada 1 parsel olarak belirlenen taşınmazın üç farklı yerde üç parselden oluştuğu ve başvuran ve mahalli bilirkişi tarafından belirtilen parselin 154 ve 197 adalar arasında kaldığı ve 164.930,34 m² lik bir alan olduğu sonucuna ulaşmıştır.

28 Haziran 2002 tarihinde, mahkeme, başvuran ve müdahil tarafların taleplerini reddetmiştir. Mahkeme, ormanlık alan kapsamında olduğuna kanaat getirerek sözkonusu taşınmazın Hazine adına tescil edilmesine karar vermiştir.

29 Temmuz 2002 tarihinde, başvuran temyiz başvurusunda bulunmuştur. Başvuran, kendisinin ve sonraki diğer maliklerin 1952 yılından beri yasalara uygun olarak iyi niyetle ve tapu kayıtlarına güvenerek tapu sahibi olmaları ve jeolog tarafından sunulan bilirkişi raporu dışında tüm bilirkişi raporları ve tanıkların bu durumu teyit etmeleri nedeniyle esas bakımından kararın bozulmasını talep etmiştir. Başvuran, ayrıca, 28 Haziran 2002 tarihli duruşmada avukatının hazır bulunmamasına ilişkin mazereti reddetmesinden dolayı mahkemenin, kendisini savunma hakkından yoksun bıraktığını belirtmektedir.

19 Aralık 2002 tarihinde, Yargıtay itiraz edilen kararı onamıştır. Söz konusu karar, 16 Nisan 2003 tarihinde başvuranın avukatına tebliğ edilmiştir.

16 Haziran 2003 tarihinde, müdahil taraflardan biri tarafından yapılan karar düzeltme başvurusu reddedilmiştir.

HUKUK

I. 1 NO'LU EK PROTOKOL'ÜN 1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, tapusunun iptal edilmesinin ve hiçbir tazminat ödenmeden Hazine'ye devredilmesinin 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi uyarınca mallarına saygı hakkına yönelik bir ihlal oluşturduğunu ileri sürmektedir.

Hükümet, söz konusu iddiaya karşı çıkmaktadır. Hükümet, Anayasa'nın 169. maddesi uyarınca, orman alanının hiçbir şekilde özel mülkiyete devrolunamayacağını ileri sürmektedir.

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

1. Altı ay süresine riayet

Hükümet, Yargıtay'ın 19 Aralık 2002 tarihinde, Seferihisar Kadastro Mahkemesi'nin kararını onadığını ve böylece söz konusu kararın nihai hale geldiğini ancak başvuranın 13 Ekim 2003 tarihinde yani nihai iç hukuk kararının ardından altı ay sonra AİHM'ye başvuruda bulunduğunu savunmaktadır.

Başvuran, Hükümet'in argümanına karşı çıkmaktadır. Başvuran, Yargıtay kararının 16 Nisan 2003 tarihinde kendisine tebliğ edildiğini ve konuya ilişkin belgenin dosyaya eklendiğini belirtmektedir.

AİHM, söz konusu kararın 16 Nisan 2003 tarihinde başvurana tebliğ edilmesi ve başvurunun 13 Ekim 2003 tarihinde yapılması hususuna Hükümet tarafından itiraz edilmediğini not etmektedir. Dolayısıyla AİHM, başvurunun nihai iç hukuk kararını müteakip altı ay süresi içerisinde yapıldığı tespitinde bulunmakta ve Hükümet'in altı ay süresine riayet edilmediği kapsamında yapmış olduğu itirazı reddetmektedir.

2. İç hukuk yollarının tüketilmemesi

Hükümet, AİHM'den başvuranın iç hukuk yollarını tüketmemesi nedeniyle de başvurunun kabuledilemez ilan edilmesini talep etmektedir. Hükümet, benzer koşullarda Orman Genel Müdürlüğü'nün talebi üzerine tapu kaydı Hazine'ye devredilen bir kişinin tazminat elde ettiği

bir karara atıfta bulunmaktadır. Bu kararda, İzmir Asliye Hukuk Mahkemesi, taşınmazın niteliği hakkında araştırma yapmadan ilgili kişiye satışını yapmasından dolayı Hazine'nin sözkonusu kişiye tazminat ödemesine karar vermiştir.

Başvuran, sözkonusu argümanlara karşı çıkmaktadır. Başvuran, tapu kaydına ilişkin olarak Hazine ve Orman Genel Müdürlüğü hakkında iptal davası açarak iç hukuk yollarının tamamını tükettiğini belirtmektedir. Başvuran, zarara yol açan iptal davasının mevcut hukuka aykırı bir eylem olarak değerlendirilmemesi nedeniyle tazminat elde etme imkanının bulunmadığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda, ihtilaf konusu taşınmazın kendisine geri verilmesini talep etme imkanı da bulunmamaktadır.

AİHM, AİHS'nin 35. maddesinin 1. paragrafından ileri gelen yükümlülüğün, etkili, yeterli ve ulaşılabilir normal başvurular ile sınırlı olduğunu anımsatır (*Sofri ve diğerleri-İtalya*). Özellikle, AİHS sadece işlenen ihlallere ilişkin müsait ve uygun başvuru yollarının tüketilmesini gerekli kılmaktadır. Bu başvuru yolları sadece teoride değil uygulamada da yeterli düzeyde emniyeti hasıl olmalıdır, aksi takdirde arzu edilen etkinlik ve ulaşılabilirlikten uzak kalırlar (*Akdivar ve diğerleri-Türkiye*, 16 Eylül 1996).

Mevcut davada AİHM, Hükümet'in böyle bir başvurunun hangi ölçüde etkili, yeterli ve ulaşılabilir olabileceğini belirtmediği kanaatindedir.

Ayrıca AİHM, mevcut davada, 1994 yılından 2003 yılına kadar sözkonusu taşınmazın niteliği hakkındaki kararı bekleyen başvurudan tazminat elde edebilmek için yeniden dava açmasını istemenin uygun olmayacağı kanaatindedir (bkz, mutatis, mutandis, *Guillemin-France*, 21 Şubat 1997).

Bu itibarla AİHM, sözkonusu itirazı reddetmektedir.

3. Sonuç

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

B. Esas

1. Tarafların argümanları

a) Hükümet

Hükümet, başvuranın, 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi uyarınca gerekli olan ve mevcut bir alacağın doğmasına sebep olabilecek ne "fiili bir mülk" ne de "meşru beklenti" sahibi olduğunu savunmaktadır. Zira Hükümet'e göre, Anayasa'nın 169. maddesi kesin ve nettir. Orman alanı hiçbir durumda özel mülkiyete devrolunamaz. Seferihisar Asliye Hukuk Mahkemesi'nin M.İ.'yi ihtilafı taşınmazın maliki olarak kabul ettiği 22 Temmuz 1952 tarihli kararı ile ilgili olarak, Hükümet, Anayasa'nın 169. maddesi nedeniyle M.İ.'nin hiçbir zaman taşınmazın maliki olmadığını belirtmektedir. Her halükarda, sözkonusu karar, sadece davaya müdahil olan tarafları bağlamakta ve davaya müdahil olmayan Hazine aleyhine dermeyeran edilemez.

b) Başvuran

Başvuran, Seferihisar Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 22 Temmuz 1952 tarihli nihai kararı ile ihtilaf konusu taşınmazın ilk sahibinin mülkiyet hakkının tanındığını ve sözkonusu kararın yalnızca davaya müdahil olan tarafları değil kurumları da bağladığını belirtmektedir. Başvuran, kendisinin ve sonraki diğer sahiplerin 1952 yılından beri iyi niyetle ve tapu kayıtlarına uygun olarak taşınmazın sahibi olduklarını ileri sürmektedir. Ayrıca başvuran, tapusunun iptal edilmesinin ve Hazine adına tescil edilmesinin zeytinlik olarak nitelendirilen alanın (1952 yılından beri ihtilaflı arsa için sözkonusu durum) ormanlık alan olarak düşünülmemeyeceğini öngören ulusal hükümlere aykırı olduğunu iddia etmektedir. Bu durumda başvuran, 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi ile öngörülen kamu yararı olmaksızın mülkiyet hakkından yoksun bırakıldığını ifade etmektedir.

2. AİHM'nin takdiri

AİHM, 1 No'lu Ek Protokol'ün birinci bendinin ikinci cümlesi anlamında başvuranların mülkiyet haklarına yönelik mülkten 'yoksun bırakma' olarak değerlendirilmesi gereken bir müdahalenin var olduğunu tespit etmektedir (bkz., *mutatis mutandis*, *Brumarescu-Romanya*).

AİHM, başvuranın sözkonusu mülkün sahipliği konusundaki iyi niyetinin tartışma konusu olmadığını belirtmektedir. AİHM, ayrıca, Kadastro Müdürlüğü'nün orman alanı olarak sözkonusu arazinin Hazine adına tescil edilmesine karar verdiği yeni kadastro çalışmasının yapıldığı tarih olan 1990 yılına kadar -ki bu tarih başvuran açısından ancak 16 Nisan 2003 yılında kesinleşmiştir- iç hukuktaki tüm sonuçları ile birlikte başvuranın malik olduğunu ve tapuya kayıtlı senedin geçerliliğine ilişkin meşru olarak "hukuki güvence" beklentisi içinde olduğunu tespit etmektedir.

AİHM, başvuranın mülkünden yargı kararları ile onanan idari kararlarla yoksun bırakıldığını tespit etmektedir. Taşınmazın niteliğine ve mülkiyet hakkına ilişkin başvuranın itirazlarına rağmen, ulusal mahkemeler, taşınmazı ormanlık alanın bir parçası olarak değerlendirerek Hazine adına tescil edilmesi gerektiğine ilişkin Kadastro Müdürlüğü'nün tespit işlemini onamıştır. Ulusal mahkemeler tarafından ileri sürülen gerekçeleri göz önünde bulunduran AİHM, başvuranlara uygulanan yoksun bırakma işlemine gerekçe olarak gösterilen tabiatın ve ormanların korunması amacının 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin birinci bendinin ikinci cümlesi anlamında kamu yararı kapsamına girdiğini düşünmektedir (bkz., *mutatis mutandis*, *Lazaridi – Yunanistan*, no: 31282/04, prg. 34, 13 Temmuz 2006 ; *Ansay – Türkiye*, no: 49908/99, 2 Mart). Bu çerçevede AİHM, her ne kadar çevrenin genel olarak korunmasına yönelik AİHS'de özel bir hüküm bulunmasa da (*Kyrtatos – Yunanistan*, no: 41666/98) günümüz toplumunun çevrenin korunması konusundaki duyarlılığının her geçen gün daha da arttığını anımsatır (*Fredin – İsveç* (no:1), 18 Şubat 1991 tarihli karar). AİHM, çevrenin korunmasına bağlı sorunlara müteaddit defalar değindiğini ve konunun önemine dikkat çektiğini kaydeder (bkz., *Taşkın ve diğerleri – Türkiye*, no: 46117/99, *Moreno Gómez – İspanya*, no: 4143/02, *Fadeieva – Rusya*, no: 55723/00, ve *Giacomelli – İtalya*, no: 59909/00). Tabiatın ve ormanların ve daha genel olarak da çevrenin korunması, kamuoyunda ve dolayısıyla kamu makamları nezdinde sürekli ve desteklenen bir ilgiyle savunulan bir değerdir. Çevrenin korunmasına ilişkin mülâhazalar sözkonusu olduğunda, bilhassa da devlet konuyla ilgili olarak bir yasal düzenlemeye gitmişse, ekonomik zorunluluklar ve hatta mülkiyet hakkı gibi bazı temel haklar öncelik arz etmemelidirler (*Hamer – Belçika*, no:21861/03).

Bununla birlikte, mülkiyetten yoksun bırakma halinde, ihtilaf konusu tedbirin arzu edilen adil dengeye riayet edip etmediğinin ve bilhassa da başvurulara orantısız bir yük yükleyip yüklenmediğinin belirlenmesi için iç hukukta öngörülen telafi yöntemlerinin dikkate alınması gerekir. Bu çerçevede AİHM daha evvel, mülkün değerine karşılık gelen makul bir meblağın ödenmemesi durumunda mülkten mahrum etmenin aşırı bir müdahale teşkil edeceğini ve hiçbir tazminat ödenmemesi durumunun ise 1 No’lu Ek Protokol’ün 1. maddesi anlamında ancak istisnai koşullarda meşru kabul edilebileceğini ifade etmiştir (*Nastou – Yunanistan* (no:2), no: 16163/02, 15 Temmuz 2005; *Jahn ve diğerleri – Almanya*, no: 46720/99, 72203/01 ve 72552/01; *Kutsal Manastırlar – Yunanistan*, 9 Aralık 1994, *N.A. ve diğerleri*, - *Türkiye*, başvuru no: 37451/97 ve *Turgut ve diğerleri*). Mevcut davada malının Hazineye devredilmesi nedeniyle başvurana hiçbir ücret ödenmemiştir. AİHM, tazminat ödenmemesini haklı kılmak için Hükümetin istisnai hiçbir koşulu belirtmediğini not etmektedir.

Sonuç olarak AİHM, tazminat ödenmemesinin, kamu yararının gerekleri ile kişinin haklarının korunması arasında hüküm sürmesi gereken adil dengeyi başvuran aleyhine bozduğu kanaatindedir.

Bu durumda, 1 No’lu Ek Protokol’ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS’NİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, mahkemenin konusunda yeterli olmayan bilirkişilerin görüşlerini dikkate alması nedeniyle yargılamanın hakkaniyetten yoksun olduğunu ileri sürmektedir. Başvuran ayrıca, 28 Haziran 2002 tarihli duruşmada avukatının bulunmamasının mahkeme tarafından mazeret kabul edilmediğini iddia etmektedir. Başvuran, AİHS’nin 6/1 maddesine atıfta bulunmaktadır.

AİHM, sözkonusu şikayetlerin kabuledilebilir ilan edilmesi gerektiği kanaatindedir (*Aksoy (Eroğlu)-Türkiye*, başvuru no: 59741/00, 31 Ekim 2006; *Sadak ve diğerleri – Türkiye*, başvuru numaraları: 29900/96, 29901/96, 29902/96 ve 29903/96; *Kamil Uzun-Türkiye*, başvuru no: 37410/97, 10 Mayıs 2007). Bununla birlikte işbu davada ortaya konan asıl hukuki sorunla ilgili olarak ulaştığı sonucu göz önüne alarak, AİHM, AİHS’nin 6/1 maddesi kapsamında yapılan şikayetleri ayrıca incelemeye gerek olmadığı kanaatindedir.

III. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

Başvuran, 300.000 Euro tutarında maddi zarara maruz kaldığını iddia etmektedir. Başvuran, 275.000 m² lik taşınmazının İzmir’e 70 km uzaklıkta Seferihisar yakınlarında merkezi bir bölgede bulunduğunu ileri sürmektedir.

Hükümet, AİHM’ye tazminat talebini reddetme çağrısında bulunmaktadır. Hükümet’e göre AİHM, ihlal kararı verdiği takdirde, sözkonusu tespit yeterli adil tatmin oluşturacaktır.

Mevcut dava koşullarında Savunmacı Devlet ile başvuranlar arasında olası bir uzlaşma ihtimalini göz önünde bulunduran AİHM, 41. maddenin uygulanmasının bu aşamada saklı tutulmasının uygun olacağına kanaat getirmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun *kabuledilebilir* olduğuna;
2. 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. AİHS'nin 6/1 maddesi kapsamında yapılan şikayetlerin ayrıca incelenmesine *gerek olmadığına*;
4. AİHS'nin 41. maddesinin uygulanması hususunun
 - a) *saklı tutulmasına*;
 - b) Hükümet ve başvuranın, kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde bu mesele hakkındaki görüşlerini yazıyla kendisine bildirmeye ve bilhassa aralarında varacakları her türlü uzlaşmadan kendisini haberdar etmeye *davet edilmesine*;
 - c) Sonraki sürecin *saklı tutulmasına* ve gerektiğinde daire başkanının izlenecek süreci belirlemeye *yetkili kılınmasına*

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğünün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 10 Mart 2009 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir